

UiO : **Det juridiske fakultet**

Det frie forsvarervalget

Prinsippet om det frie forsvarervalget i lys av EMK, art. 6 nr. 3 bokstav c)

Kandidatnummer: 755

Leveringsfrist: 25 april 2013

Antall ord: 14 244

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 Oppgavens tema og aktualitet.....	1
1.2 Avgrensning og videre fremstilling	2
2 PRINSIPPET OM DET FRIE FORSVARERVALGET ETTER NORSK STRAFFEPROSESS.	3
2.1 Innledning	3
2.2 Det rettslige utgangspunktet	4
2.3 Formålet med rettsregelen i strpl. § 94	4
2.4 Reelle hensyn – pro og contra prinsippet om det frie forsvarervalget.....	5
2.5 Hovedregelen etter strpl. § 94.....	8
2.5.1 Ordlyden	8
2.6 Den siktede som et vilkår.....	9
2.6.1 Innledning.....	9
2.6.2 Lovteksten	10
2.7 Begrensningen av det frie forsvarervalget i norsk straffeprosess	17
2.7.1 Innledning.....	17
2.7.2 Formålet.....	17
2.7.3 Utgangspunktet.....	17
2.7.4 Vilkåret i begrensningen av forsvarervalget.....	19
3 DEN NYE ORDLYDEN I STRPL. § 102 VERSUS DEN GAMLE.....	25
3.1 Innledning	25
3.2 Formålet med lovendringen	26
3.3 Utgangspunktet etter gammel lov	27
3.4 Lovforslag til ny ordlyd	27
3.4.1 Uttalelser om lovforslaget	29

3.5	Høringsinstansenes syn.....	34
3.6	Departementets vurdering.....	36
3.7	Realitetsendringen i lys av ordlyden.....	37
3.8	Situasjonen i dag.....	38
4	EMK. ART. 6	40
4.1	Utgangspunkt.....	40
4.1.1	Formålet med artikkel 6. nr. 3 c).....	41
4.2	Rekkevidden av EMK. art 6 nr. 3 c).....	44
4.3	EMD sin praksis på området.....	49
5	KONKLUSJON:	54
6	LITTERATUR OG ARTIKKELLISTE	56

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og aktualitet

Prinsippet om det frie forsvarervalget, slik det arter seg i dag, er av en svært viktig rettsikkerhetsgaranti. Prinsippet utgjør et vesentlig vern av den siktede.

Som et ledd i ethvert demokratisk samfunn er rettsikkerheten blitt ilagt stor vekt. Viktighe- ten av å sikre sine rettigheter gjennom et godt forsvarssystem er en fundamental sivil- og politisk rettighet.

Prinsippet kommer først og fremst til syne under den nåværende straffeprosessloven¹ etter norsk straffeprosessrett, men er også å se som en menneskerettighet etter den norske men- neskerettskonvensjonen.²

Prinsippet om det frie forsvarervalget har ved flere anledninger vært gjenstand for debatt. Usikkerheten rundt en eventuell endring av bestemmelsen resulterte tilslutt i en lovendring. Hovedformålet ved endringen var å effektivisere prinsippet, samt styrke rettsprosessen for den siktede³ ytterligere.

Formålet med masteroppgaven er ikke kun å belyse prinsippets betydning med henblikk i nåværende rettsregler etter norsk straffeprosessloven. Men i tillegg å bringe på det rene hvordan prinsippet stilte seg i forkant av lovendringen i forhold til dagens situasjon. Hvil- ken rekkevidde praksisen innehar skal også belyses ved bruk av henvisninger til både prak- sis, forarbeider og juridisk litteratur. Ordlyden og formålet med prinsippet vil selvsagt også bringes på det rene.

¹ Straffeprosessloven §94

² EMK art 6 (3) (c)

³ Ot. prp. nr 66 (2001-2002)

Slik det fremgår av rettshistorien og øvrig rettspraksis dannes det et inntrykk av at prinsippet er godt bevart og blir tilregnet stor respekt. Dette er tilfellet både i nasjonal rett⁴ og i internasjonal rett i form av menneskerettskonvensjonen⁵.

1.2 Avgrensning og videre fremstilling

Grunnet oppgavens omfang tillegges det fokus på det frie forsvarervalget etter norsk straffeprosess. Derneft begrensnes teksten videre ved å kun omtalte og å trekke inn de relevante rettsreglene som er av betydning for oppgaven i sin helhet. Noen vilkår i straffeprosessloven har blitt tildelt betydelig plass, da disse er av særlig relevans i forhold til oppgavens problemstilling.

Av spesiell interesse er hovedregelen under prinsippet om det frie forsvarervalget i straffeprosesslovens § 94. Herunder vilkåret den ”siktetes” og siktetes rolle i lys av prinsippet. Det er med den ”siktete” for øyet forsvarerretten retter seg mot. Loven er ment å skulle tilgodese og være gunstig for nettopp mennesker som er omfattet av dette begrepet. Videre belyses rettsregelen av straffeprosesslovens § 102 tredje punktum, samt begrensningen under første ledd fjerde punktum og denne rettsregelens innskrenkning i forhold til prinsippet om det frie forsvarervalget som førte til lovendring.⁶

Når det kommer til begrensningen av det frie forsvarervalget etter norsk straffeprosess kommer prinsippet til uttrykk under flere⁷ rettsregler. Disse springer ut av blant annet habilitetskrav, offentlige interesser og tidskrav. Men dette faller for så vidt utenfor min avhandling og vil dermed ikke bli nærmere belyst.

⁴ Straffeprosessloven § 94

⁵ EMK art 6 (3) (c)

⁶ Straffeprosessloven §102, 4 punktum

⁷ Straffeprosessloven §§ 103, 104

Oppgaven fokuserer på straffeprosesslovens § 102 fremfor de andre rettsreglene⁸ som for øvrig også tar for seg det frie forsvarervalget. Årsaken til dette er at jeg har valgt å gjøre rede for prinsippet under en førstegangsoppnevning av forsvarere for tingretten eller lagmannsretten, og ikke de tilfeller der retten har myndighet til å bytte ut en allerede oppnevnt forsvarer⁹.

Når det gjelder Den europeiske menneskerettskonvensjonen og dens reservasjoner, forholder oppgaven seg til og kun omtale den sentrale regelen som kaster lys over prinsippet om det frie forsvarervalget som en menneskerettighet. Her står EMK. art. 6 nr. 3 c) sentralt.

Deretter tar jeg for meg rettspraksis på området og drøfter dette opp mot min gjeldende problemstilling. Videre gjøres det rede for rettsregelens ordlyd og dens betydning ved en tolkning.

2 Prinsippet om det frie forsvarervalget etter norsk straffeprosess.

2.1 Innledning

Av hensyn til et tillitsforhold som ofte danner seg mellom en forsvarer og den siktede har loven funnet det som nødvendig å erkjenne prinsippet om det frie forsvarervalget.

Prinsippet om det frie forsvarervalget er en rettsregel hvis formål skal ivareta siktedes rettsikkerhet under en straffeprosess. I prinsippet, etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden, en rett til å foreta et fritt forsvarervalg.

⁸ Straffeprosessloven §105

⁹ Rt 1989 415

Hovedregelen om det frie forsvarervalget er et grunnleggende prinsipp er svært sentralt i vår rettspleie, noe Høyesterett også har svart bekreftende på¹⁰.

2.2 Det rettslige utgangspunktet

Det rettslige utgangspunktet etter norsk straffeprosess hvor prinsippet om det frie forsvarervalget direkte kommer til uttrykk, er straffeprosesslovens §§ 94 og 102.

Nærmere bestemt under straffeprosessloven av 22. mai 1981 nr. 25, heretter forkortet med (strpl). Kapitlet om forsvarerretten finner vi videre i straffeprosesslovens kapitel. 9, under del 2 som videre har overskriften ”Partene”.

Årsaken til at prinsippet om det frie forsvarervalget befinner seg under delen som anfører ”partene” er fordi del 2 i loven er ment å gjelde for den siktede, under grunnlag av at det er den siktede som erverver partsrettigheter under en straffeprosess¹¹.

2.3 Formålet med regelen i strpl. § 94

Formålet med prinsippet om det frie forsvarervalget er særegent i den forstand at den bidrar til et effektivt forsvar etter eget valg. Den siktede får den tilliten vedkommende burde ha for å sikre seg en rettferdig rettergang på denne måten. Og det er nettopp muligheten til å selv kunne velge forsvarer etter eget valg som gjør dette prinsippet særegent.

Etter norsk straffeprosess er prinsippet ment for den siktede og siktetes krav på en forsvarer. Forsvarer skal nærmest være talsmann for vedkommende under en straffeprosess.

¹⁰ Rt 2004 950

¹¹ Knophs (2009) s. 782 første avsnitt.

Norsk rettspleie har i denne retts situasjonen tatt dette et steg lenger i den retning av at den siktede selv avgjør hvem forsvarer han vil la seg bistå av¹².

Formålet med prinsippet om det frie forsvarervalget vil i denne oppgaven videre bli belyst nedenfor.

2.4 Reelle hensyn – pro og contra prinsippet om det frie forsvarervalget.

Ivaretagelse av den siktedes rettigheter veier tungt i prinsippet om det frie forsvarervalget. Det frie forsvarervalget vil ut ifra reelle hensyn kunne sies å skulle tale til gunst for den siktede under flere momenter.

Under en rettsprosess er det ingen sjeldenhet at forsvareren er den eneste personen som kan sies å være tilstede for å skulle ivareta siktedes interesser, og delta aktivt på hans vegne. Dette taler i retning av at den siktede selv skal tillegges muligheten til å selv foreta valg av egen forsvarer. En straffeprosess er ofte av avgjørende og alvorlig karakter, noe som bør tilsi at den siktede får mulighet til å ta del i avgjørelsesprosessen. Denne fremgangsmåten vil tillegge rettssystemet tillit, da dette vil operere i tråd med sitt formål om å tilgodese den siktede og ivareta hans rettigheter.

Siktedes forsvarer er først og fremst den siktedes talsmann og skal i lys av dette ha et formodentlig ansvar for at siktedes forklaring og interesser blir hørt under prosessen. Generelle rettighetshensyn trekker videre i den retning av at den siktede bør ha et slikt valg.

Tillitt er avgjørende i forholdet mellom en forsvarer og siktede. Det er avgjørende at disse makter å samarbeide, til tross av utfordrende forhold. Den siktede vil være avhengig av å bygge opp en tillit til den valgte forsvareren slik at han selv kan være sikker på at rettssys-

¹² Jf. Strpl. §§ 94 (1) og 102 (1) (3) og EMK. art. 6 nr. 3 c

temet fungerer som det skal. Denne tilliten kan enkelt forsterkes ved at forsvareren er tilstede som et resultat av hans egne valg og basert på hans interesser.

At siktede selv har mulighet til å foreta valget av en forsvarer er videre med på å skape en tillit til rettssystemet generelt. Det å skulle velge ut en forsvarer som skal fungere som en talsmann for deg og din sak er med på å styrke sikkerheten. Også ved at den siktede seg påtar seg ansvar til å selv å velge en forsvarer som best kan tale hans sak.

Det kan tenkes at den siktede ikke er en ukjent ansikt for retten og at han under flere forhold tidligere har vært oppe under en rettsprosess. Dersom dette er tilfellet kan det tenkes at den siktede ønsker å la seg bistå av samme forsvarer som tidligere, i lys av at denne forsvareren allerede har dannet et forhold til den siktede. Dette kan i lys av reelle hensyn sies å tale sterkt for det frie forsvarervalget.

Reelle hensyn, som er nevnt ovenfor, skulle tilsi at den siktede bør ha en viss mulighet til selv å delta aktivt under en straffeprosess. Denne muligheten vil han dermed forstås å få når han taler gjennom sin forsvarer, noe som igjen rekker i retning for et fritt forsvarervalg.

Videre finnes det forhold som også kan tale imot prinsippet om et fritt forsvarervalg og retten til å gi siktede friheten til selv å foreta dette valget. Det kan i noen tilfeller vise seg å kanskje virke imot sin hensikt.

I dagens samfunn så er det ikke et ukjent fenomen at såkalte kjendisadvokater tar stor plass i forsvarerrekken. Det er uten mye tvil disse forsvarerne som har mest mulig jobb å ta seg av der de hele tiden blir tildelt nye oppgaver. Det kan tenkes å ligge en liten selvfølge i at dersom en siktet må foreta et forsvarervalg alltid vil foretrekke en forsvarer han kjenner til gjennom mediedekning som den beste. Dette valget vil han mest sannsynlig ta fordi han vil føle at ved å velge den beste så vil han også komme best mulig ut av en saksprosess. En slik avgjørelse kan by på vanskeligheter og unødige forsinkelser i vårt rettssystem. At den

siktede kun foretrekker den ene forsvareren over alle andre vil gjøre at retten vil måtte strekke seg lenger under denne avgjørelsen. Dette vil ikke bare være med på å skape problemer av forsinkelse, men på sin side igjen forsinke videre prosesser. Effektivitetshensyn skulle dermed tale imot valgfriheten. Etter en helhetsvurdering kan dette tenkes å ikke være hensiktsmessig.

Under en straffeprosess er det ikke sjeldent at det er flere involverte i saken. Derfor kan det godt tenkes av en forsinkelse av en saksprosess ikke bare vil være med på å skape unødige forsinkelser for den siktede, men også for andre involverte.

Noen andre reelle hensyn som kan melde seg mot et fritt forsvarervalg er tilfeller der det er tale om at siktedes valgte forsvarer ikke har mulighet til å ta saken innen straffelovens frister om at retten derfor er nødt til å oppnevne en forsvarer mot hans valg. Når siktede har retten til et fritt forsvarervalg kan dette virke inn på han når valget han tar ikke lar seg gjennomføre. Dette kan således føre til at han blir vrang og mindre samarbeidsvillig under en eventuell prosess. I slike tilfeller kan det lett oppstå feilforklaring, og dermed utfordre rettsikkerheten. Til syvende og sist kan disse faktorene skape problemer og forsinkelser ikke kun i rettssystemet, men også forsinke straffeprosessen.

Dersom den siktede ikke hadde denne retten, kan det tenkes scenarioer der vedkommende uten videre hadde godtatt den avgjørelsen retten tok. Dette fordi han utover dette ikke vil ha noen videre påvirkning av valg av forsvarer.

Det kan på en annen side også tenkes at uten et fritt forsvarervalg hadde påtalemyndighetene eller retten fått i oppgave å skulle ta valget for den siktede. Dette kunne være med på å gjøre den siktede lite samarbeidsvillig dersom han skulle få oppnevnt noen han ikke ønsker til å tale hans sak. Dette ville til syvende og sist være med på å ramme rettssystemet under helhet.

2.5 Hovedregelen etter strpl. § 94

Etter strpl. § 94 første ledd fremgår det at:

”Siktede har rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken. Dette skal han i tillegg gjøre kjent med. Retten kan tillate at siktede lar forsvaret utføre av flere”.

Prinsippet om det frie forsvarervalget fremkommer av første ledd første punktum.

2.5.1 Ordlyden

Etter ordlyden i strpl. § 94 første ledd fremgår det at en siktet har rett til bistand av en forsvarer etter eget valg. Videre fremgår det direkte av ordlyden at det er den ”siktede” denne rettssikkerheten er ment å skulle tilgodese.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden taler dette dithen at den siktede har en rett eller en mulighet til å la seg bistå av en forsvarer etter et eget valg. Denne retten strekker seg utover ethvert trinn av saken. Det faktum at det etter ordlyden fremgår at siktede ”har” rett til denne muligheten, innebærer, etter en naturlig språklig forståelse at det er ingen plikt den siktede må benytte seg av. Men fremgår mer som en rettighet eller en mulighet som den siktede kan benytte seg av dersom vedkommende ønsker dette.

At rettsregelen bruker ordet ”siktede” taler videre i retning av at det kun er den siktede som selv deltar aktivt i prosessen under valget av en forsvarer som videre skal representere han eller henne under straffesaken.

At den siktede videre kan benytte seg av denne retten på ethvert trinn av saken taler videre for at denne muligheten er ment å gjelde under hele saksgangen, allerede ved en etterforskning som oftest er første ledd i en straffeprosess.

I straffeprosessloven, slik det direkte fremgår av i lys av ordlyden¹³ erverver du partsrettigheter først da du får stilling som en ”siktet”. Det er derfor viktig å bringe på det rene når vedkommende får stilling som en siktet etter loven.

Det fremgår ikke videre av ordlyden under strpl. § 94 en videre forklaring på når vedkommende får stilling som siktet eller hvilke vilkår som videre må anses som oppfylt, derfor kan det bli ansett som vanskelig å avgjøre når en blir omfattet bestemmelsen.

Hva rettsregelen i strpl. §94 videre legger i ordet ”siktete” blir det ikke videre gitt et uttrykk for, men loven gjør derimot en henvisning til rettsregelen i strpl. §82, under kapitel 8 i loven med overskriften ”siktete”.

2.6 Den siktede som et vilkår

2.6.1 Innledning

En sontring mellom den mistenkte og den siktede har ikke like stor betydning idag som den gang ble tillagt etter straffeprosessloven av 1981¹⁴. Etter nåværende straffeprosessloven har mistenkte nærmest blitt likestilt med den siktede. I realiteten kan være vanskelig å finne skillet som avgjør hvorvidt vedkommende har ervervet status som siktet eller ei.

Slik straffeprosessloven legger det opp til inngår betegnelsen ”siktete” partsrettigheter og en videre rettssikkerhet etter lovens bestemmelser.

Ett vilkår for å få rett på forsvarer etter fritt forsvarervalg er at vedkommende blir erklært som ”siktet”. Det er videre den siktede som har partsrettigheter og vern¹⁵ under straffeprosessloven, slik det fremgår av hovedregelen i strpl. §94.

¹³ Strpl. § 94

¹⁴ Andenæs s. 61 punkt. 4 siste avsnitt

¹⁵ Andenæs s. 54, under overskriften ”Siktete” i sammenheng med strpl. §82

2.6.2 Lovteksten

Den fremgår av ordlyden i strpl. §82 første ledd at den mistenkte får stilling som siktet i tilfeller der påtalemyndighetene har erklært ham for siktet. Eller det er blitt innledet forfølgelse mot han ved retten. Videre omfattes også tilfeller der det er besluttet eller foretatt pågripelse, ransaking, beslag eller liknende forholdsregler retten mot ham.

2.6.2.1 Alternative vilkår

Etter rettsregelen i strpl. § 82 er det satt opp tre alternative vilkår der én av disse må anses som oppfylt for at en mistenkt erverver status som en siktet. Disse vilkårene er alternative vilkår noe som taler for at ett av dem må anses oppfylt for at følgende rettsvirkning skal inntre. De ulike alternative vilkårene skal deretter omtales selvstendig.

I følge ordlyden i strpl. § 82 tilsier det første alternative vilkåret at den mistenkte får stilling som siktet når påtalemyndighetene har erklært ham for nettopp dette.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden under første alternativ er det uttrykkelig gitt uttrykk for at det er påtalemyndighetene som besitter myndigheten til å erklære eller tilegne noen stilling som siktet. Det faktum at ordlyden kun taler om påtalemyndighetene trekker videre i retning av at det kun er nettopp denne instansen som har myndigheten til å foreta dette valget. M.a.o. denne myndigheten er ikke gitt andre organer. Ordlyden kan i således tilfelles sies å være klar.

Presisert videre er det tale om at den mistenkte får stilling som siktede først når han av påtalemyndighetene blir erklært som siktet.

Etter en naturlig språklig forståelse taler dette i retning mot at det skal være igangsatt en rettsstilling, eksempelvis gjennom begjæring av et rettslig avhør, en utstedelse av et fore-

legg eller ved en påtaleunntatelse. Dette må forstås som en aktiv handling fra påtalemyndighetens side som uttrykkelig gir uttrykk for at vedkommende er å anse som ”siktet”.

Det at det kun er påtalemyndighetene¹⁶ som har myndighet til å gi stilling som siktet trekker i retning av at den som foretar den aktive handlingen må høre til under påtalemyndighetene.

Av tidligere rettspraksis foreligger det en kjennelse etter Rt. 2004 side 173, som atskillig belyser dette alternative vilkåret videre. Spørsmålet som var opp til rettens vurdering var hvorvidt en personen som var anmeldt kunne anses for å være siktet i saken, og dermed oppfylle lovens vilkår etter strpl. § 82 første ledd.

Den mistenkte var her kun blitt oppført som siktet i politiavhør og i påtegninger. Retten la til grunn at dette i seg selv ikke var nok for å utløse partsrettigheter etter strpl. §82.

Kjæremålsutvalget bemerket at det etter strpl. § 82 første ledd var et krav om en erklæring fra en kompetent påtalemyndighet for å kunne tilegne den mistenkte stilling som siktet. Det ble videre uttalt at ikke var tilstrekkelig at den mistenkte ble oppført som siktet i for eksempel under politiavhør, eller at en tjenestemann i påtalemyndighetene tilfeldig omtalte den mistenkte for siktet i påtegninger.

Denne avgjørelsen ble basert på at det ikke forelå en beslutning av en kompetent påtalemyndighet.

Det ble videre lagt til grunn at vedkommende ikke kunne anses som pågrepet og dermed heller ikke kunne sies å oppfylle vilkåret for en videre ervervelse av betegnelsen som siktet etter strpl. §82 første ledd.

¹⁶ Rt. 2004 side 173

Videre rettspraksis som trekker i samme retning som denne kjennelsen, er Rt. 1996 side. 1114, som også kom frem til samme resultat.

Faktum i saken omhandlet at lagmannsretten feilaktig hadde opphevet en fellende herredsretts dom. Retten hadde avvist tiltale med den begrunnelse at saken ble antatt å være henlagt av en kompetent påtalemyndighet. Dette på et tidspunkt de tiltalte måtte anses som siktet. Til tross for at de tiltalte ble betegnet som siktede i protokollasjon av et politiavhør utført av polititjenestemenn, var dette i seg selv ikke av en slik avgjørende betydning som ville gi dem status som siktet etter strpl. § 82.

I begge de omtalte kjennelsene var det tale om hvorvidt den mistenkte i saken hadde ervervet stilling som en siktet¹⁷ ved at vedkommende hadde blitt betegnet som det av påtalemyndighetene, her politiet. Dette kunne ikke anses som tilstrekkelig i seg selv.

Forsvareren til den siktede anførte videre at strpl. § 82 ikke kunne anses som uttømmende, og denne må sees i sammenheng med en helhetsvurdering.

Samfunnet og majoriteten av borgerne har respekt og tillit til politiet som instans. Sjeldent vil det trekkes tvil ved deres avgjørelser og uttalelser. I de aktuelle kjennelsene kom det frem at selv om politiet hadde betegnet de mistenkte som siktede ikke var nok i seg selv taler i retning om at dette vilkåret skal tolkes strengt. Og når ordlyden i § 82 under første ledd uttrykkelig nevner påtalemyndighetene, taler dette videre i retning av at vedkommende får stilling som en siktet kun i tilfeller der det eksisterer erklæring fra påtalemyndighetene.

¹⁷ Strpl. § 82

I følgende kjennelser det politiets tjenestemenn som hadde gitt vedkommende status som siktet, men at disse ikke hadde kompetansen til det førte til at dette dermed ikke var å anse som gyldig.

Som følge av en språklig forståelse av første alternativ og ovennevnte kjennelser er det rimelig å tolke alternativet for strengt. Det skal betraktelig mer til før en eventuelt kan bli ilagt stilling som siktet. En enkelt betegnelse kan ikke anses å være tilstrekkelig. Ved avgjørelse vil det bli lagt vekt på en helhetsvurdering. En slik avveining vil se nærmere på om det foreligger tilstrekkelig grunnlag til å gi vedkommende stilling som siktet.

I følge det andre alternativet kan den mistenkte også få stilling som siktet ved at forfølgning mot han er innledet, enten ved retten eller ved at det direkte er blitt besluttet¹⁸.

Det faktum at noe er innledet for retten vil tilsi forhold som omfattes av fysisk erklæring eller en beslutning som uttrykkelig gir vedkommende status som siktet. Det må enten foreligge som en beslutning som retten har foretatt eller i form av et dokument som uttrykkelig erklærer vedkommende siktet i saken.

Andenæs omtaler i juridisk teori dette vilkåret og tillegger en tolkning om at forfølgning først vil være innledet for retten når en tiltale er reist eller når påtalemyndighetene begjærer en tilståelsesdom¹⁹. Også ved en oversendelse til retten av et ikke vedtatt forelegg²⁰ eller ved en begjæring om en tilståelsesdom²¹ vil være med på å oppfylle vilkåret som ”innledet for retten.” Dette er alle beslutninger der retten har kompetanse til å avgjøre rettergangserklæringer.

¹⁸ Strpl. § 82 første ledd

¹⁹ Andenæs s. 60, 2 avsnitt

²⁰ Strpl. §268

²¹ Strpl. §248

Under en kjennelse inntatt i Rt. 1993 side 1118 ble en begjæring om et dommeravhør av en mindreårig nok til å gi han status som siktet etter strpl. §82. Det forelå her allikevel ikke en formell siktelse. Men det ble begjært og foretatt utenrettslige dommeravhør av han, disse ble etter forholdene å anse som tilstrekkelig. Her ble den nevnte begjæringen funnet å innebære en forfølgning som var direkte rettet mot den anmeldte.

Etter en naturlig tolkning av forarbeider forstås dette vilkåret å ikke være av like streng karakter som det første. Når det er foretatt en beslutning av retten blir dette å anse som tilstrekkelig for å erverve stilling som siktet. Det viktigste poenget er at forfølgningen er ment å være innledet mot ”ham”.²² Noe som videre vil bli belyst gjennom det tredje alternativet.

Under det siste alternativet kan en mistenkt få stilling som siktet ved at det er besluttet eller foretatt tvangsmidler mot ham. Dette enten gjennom en pågrepelse, et beslag eller noen liknende forholdregler, jfr. strpl. §82.

En ransakning eller et beslag er i motsetning til en pågrepelse tvangsmidler som kan brukes både overfor den mistenkte så vel som overfor en tredjemann. Eksempelvis ransakingsaksjon mot en huseier foretatt av politiet.

Det følger av ordlyden at pågrepelse skal være besluttet eller foretatt som to sidestilte vilkår. Forholdsregler må enten må være besluttet eller foretatt. Disse er ikke kumulative. ”Foretatt” indikerer i retning av at en fysisk handling har funnet sted. ”Besluttet” er en rettskraftig avgjørelse som har blitt avsagt av påtalemyndighetene.

Samtlige vilkår i strpl. § 82 nedsetter et krav om at alternativene overfor den mistenkte må være ”rettet mot ham.” Kun i disse tilfellene vil vedkommende få stilling som siktet.

²² Strpl. §82 første ledd

Denne ordlyden kan by på tvil om betydningen av begrepet ”rettet mot ham”. Det er ikke lett å se hva som ligger i betydningen for at vilkåret skal kunne anses som oppfylt. Etter en naturlig språklig forståelse vil dette vilkåret anses som oppfylt i tilfeller det foregår en etterforskning som kan sies å være spesielt rettet mot vedkommende. Andre eksempler kan være der vedkommende blir kalt inn til rettsak eller andre innkallelser som kun er rettet mot han direkte.

Av rettspraksis vises det til Rt. 1997 side 1523. Faktum i saken omhandlet fire medlemmer av en motorsykelklubben Hells Angels, der samtlige anførte at de hadde status som siktede i saken. Dette hjemlet de i at politiet hadde innhentet utskrift av deres mobilbruk. Men en slik handling foretatt av politiet er ikke tilstrekkelig til å tilegne automatisk status som siktet. Det ble lagt vekt på at dette var en praksis som ofte ble foretatt under slike forhold, uten at vedkommende hadde status som siktet.

Lagmannsretten kom frem til at mistanken rettet seg mot en ubestemt personkrets av Hells Angels-miljøet. Det at samtlige medlemmer var under etterforskning kunne ikke tale for at vilkåret ”retten mot ham” kunne anses som oppfylt. Medlemmene ble under denne saken kun sett på som mulige gjerningsmenn, som grunnlag av dette ikke ble ikke vilkåret dekket fullt ut.

Når det er tale om en større personkrets vil det ikke være tilstrekkelig at det er gjennomført mindre inngrep, slik tilfellet her ble ansett å gjøre. I den hensikt at vilkåret om å være direkte berørt skal omfattes av ordlyden ”rettet mot ham” skal det betraktelig mer til enn et lite inngrep for å oppnå oppfyllelse. Dette trekker videre i retning av at jo større krets det er tale om - jo mer må til for å skulle gi enkelte status som siktet.

I Rt. 1997 side 138 ble betegnelsen den ”siktete” diskutert ytterligere og retten gikk inn på rekkevidden av hvor langt betegnelsen var ment å skulle ha.

I denne saken forelå det noe uvisshet om hvem som stod bak den straffbare handlingen. Vedkommende skulle dermed avhøres rettslig, og anførte at han på bakgrunn av dette hadde fått status som siktet.

Det er en kjent sak at politiet må ha en viss handlingsfrihet i forhold til sin etterforskning. Som et ledd i en kriminaletterforskning er det vanlig med avhør av mistenkte, uten at den mistenkte automatisk av den grunn skal få status som ”siktet”.

Retten bemerket at den mistenkte får stilling som siktet etter strpl. § 82 kun når de angitte rettslige etterforskningskritt eller forholdsregler er rettet mot et individ.

Det at den mistenkte uttrykker et ønske om en begjæring eller om å tre inn som siktet er i prinsippet uten betydning. En slik imøtekommelse kan ikke komme i anvendelse uten at lovens vilkår er oppfylt.

Reelle hensyn tilsier at erverv av partsrettigheter ikke blir tildelt ethvert menneske. Denne retten tilfaller kun individer som oppfyller vilkårene oppnevnt i lovens ordlyd. Påtalemyndighetene ønsker ikke at det skal gå inflasjon i begrepet, og ikke omfatte enhver som har sittet i avhør som et ledd av en etterforskning. Påtalemyndighetene vil dermed vise varsomhet i sin tilegnelse av begrepet siktet. Det foreligger en fare for misbruk av partsrettighetene som oppstår, noe som videre taler for at det bør utvises varsomhet.

Det konkluderes med at det foreligger streng tolkning for at vedkommende skal kunne gå fra å være en mistenkt til å erverve stillingen som siktet. Underforstått å dermed også erverve de partsrettighetene loven tilgodeser for den siktede. Denne oppfatningen har rot i tidligere rettspraksis av strpl. §82 og i lys av reelle hensyn. Dette tolkes dithen at ervervelse av status som siktet forekommer først og fremst bare dersom vilkåret ”rettet mot ham²³,” er

²³ Strpl. §82

å anse som oppfylt. Avveiningen vil først og fremst bygge på en helhetsvurdering der alle momenter i saken vil belyses.

2.7 Begrensningen av det frie forsvarervalget i norsk straffeprosess

2.7.1 Innledning

Prinsippet om det frie forsvarervalget etter norsk straffeprosess er et grunnleggende prinsipp i vår rettspleie, og er ment å skulle tilgodese den siktede under straffeprosessen.

Derimot må det frie forsvarervalget vike i tilfeller der valget fører til en forsinkelse av betydning for saken²⁴. M.a.o. begrenses prinsippet mot tilfeller der normal rettsprosess er i fare for å lide av en forsinkelse.

Hovedregelen i strpl. § 94 er på mange måter en absolutt rettsregel, men det er samtidig adgang for begrensninger av prinsippet om det frie forsvarervalget. Innskrenkningen av forsvarervalget fremgår av strpl. § 102, fjerde punktum.

2.7.2 Formålet

Formålet med rettsregelen²⁵ har klar sammenheng med en effektiv saksbehandling. Norsk straffeprosess bygger på at saksbehandling skal foregå uten unødvendige forsinkelser. Til tross for at prinsippet fremgår som en klar hovedregel, kan denne ikke utvides så langt at den vil komme i veien for vanlig straffeprosess.

2.7.3 Utgangspunktet

Strpl. §102 tredje punktum lyder som følger:

”Har siktede fremsatt ønske om en bestemt forsvarer, skal denne oppnevnes.”

²⁴ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) side 73-74

²⁵ Strpl. § 102 fjerde ledd

I lys av en snever tolkning av ordlyden i strpl. §102 tredje punktum taler denne i retning av tilfeller der den siktede har fremsatt et ønske om bli representert en bestemt forsvarer, skal denne oppnevnes.

Ved at ordlyden er ”skal” taler i retning av dette er sterk rettsregel. Følgelig at det skal mye til før unntak kan gjøre gjeldende. Som nevnt er ordlyden klar og må sees i sammenheng med hovedregelen i strpl. § 94 første ledd.

Videre fremgår det av fjerde punktum at:

”En annen forsvarer kan likevel oppnevnes dersom oppnevningen av den ønskede forsvareren vil føre til forsinkelse av betydning for saken, herunder til overskridelse av fristen for å avholde hovedforhandling i § 275 annet ledd annet punktum.”

Fjerde punktum må tolkes i lys av en begrensning på det frie forsvarervalget. Den siktedes valg av forsvarer kan ikke føre til en forsinkelse som er av betydning for saken. Dette må sees i sammenheng med fristoverskridelse til å avholde hovedforhandling²⁶. Dersom fristen er i fare for å skulle bli overskredet foreligger det en mulighet for retten å avgjøre hvorvidt det skal tre inn en ny forsvarer.

Videre trekker ordlyden i retning av at dette er en mulighet domstolene kan benytte seg av. Retten har under dette syn en mulighet, men må på ingen måte foreta et bytte dersom det viser seg å ikke være av forsvarlighet. At rettsregelen uttrykkelig bruker ordet ”kan”, taler videre i retning av at retten vil vurdere dette i lys av en skjønnsvurdering, der ulike momenter kan være med under en avgjørelse av dette.

²⁶ Strpl. § 275 annet ledd annet punktum

Strpl. §102 fjerde ledd slik det fremgår av ordlyden idag, er et resultat av en ordlydsending. Her ble vilkåret byttet ut fra å være ”vesentlig” til en forsinkelse av ”betydning for saken.”

2.7.4 Vilkåret i begrensningen av forsvarervalget

Begrensningen av det frie forsvarervalget er å finne i strpl. §102 fjerde ledd. Her oppnevnes det vilkår om at retten kan forta valg av forsvarer på vegne av den siktede. Dette skjer i tilfeller der siktedes valgfrihet fører til at en ”forsinkelse av betydning for saken”.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden trekker dette i retning av det det må foreligge noe mer enn kun en enkelt forsinkelse. Det er ikke tilstrekkelig at det foreligger en forsinkelse. Denne må i tillegg være av betydning for saken.

Når begge forholdene inntreffer kan selve rettsprosessen bli satt på spill. Det at en eventuell forsinkelse vil påvirke den normale saksprosessen oppfattes som en tilstrekkelig forsinkelse som er av betydning for saken. Rettsvirkningene etter bestemmelsen skal i slike situasjoner tre i kraft.

Av forarbeidene fremgår det at:

”Det må være årsakssammenheng mellom valg av forsvarer og forsinkelsen. Retten kan ikke oppnevne forsvarer mot den siktedes ønske hvis forsinkelsen i realiteten skyldes at domstol eller påtalemyndighetene mangler kapasitet (...)”²⁷

Unntaksvis fratras retten denne muligheten der forsinkelsen er bebreide av rettssystemet, herunder domstol eller påtalemyndighetene.

²⁷ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) punkt 20.2 ”Merknader til de enkelte bestemmelsene, om endringer i straffeloven”

Det må dermed foreligge en årsakssammenheng mellom valg av forsvarer og en eventuell forsinkelse. Forsinkelsen må igjen ha betydning for saken. Avveiningen vil således veie effektivitetshensyn opp mot prinsippet om det frie forsvarervalget.

Etter ordlyden i strpl. § 275 andre ledd skal en hovedforhandling avholdes så snart som mulig. Dersom særlige forhold ikke er til hinder skal hovedforhandlingen være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn for tingretten.²⁸ I dette ligger det en forståelse om at hovedforhandlinger skal påbegynnes så fort muligheten byr seg.

Der loven oppnevner en frist²⁹ i en rettsregel³⁰, skal fristene sees i sammenheng med rettsregelen som en helhet. Videre er det et vurderingsmoment om forsinkelsen er av slik karakter at det vil være fare overskridelse av fristen.

Strpl. § 102 gir ikke ytterlig veiledning i hva som ligger i at forsvarervalget fører til en forsinkelse av betydning for saken. Dette spørsmålet er ikke tilstrekkelig uttømmende etter rettsregelen³¹ og må derfor belyses av flere rettskilder.

Av rettspraksis kan kjennelsen Rt. 1997 side 687 være til hjelp. Kjennelsens faktum gikk ut på at det forelå flere ukers forsinkelse av berammelsesdatoen. Videre ble det uttalt at forsinkelsen ikke har betydning for saken, og utfallet endte dermed med å stenge for rettens adgang til å bytte ut den valgte forsvareren.

Annen rettspraksis³² har lagt til grunn at en forsinkelse fra seks uker og inntil to måneder var å anse som en forsinkelse av betydning for saken.

²⁸ Strpl. §275 (2) (2)

²⁹ Strpl. §102 fjerde ledd

³⁰ Strpl. §275 (2) (2)

³¹ Strpl. §102

Rt. 2003 side 1627 illustrerer dette punktet. I kjennelsen kom kjæremålsutvalget frem til at en forsinkelse av denne art ville være av en slik betydning for saken at det igjen vil føre til ”vesentlig forsinkelse”. Her var det tale om en forsinkelse på to måneder.

Hvorvidt et opphold er av vesentlig betydning for saken ble fristene³³ etter loven i strpl. §102 anført som et helhetlig vurderingsmoment.

Høyesteretts kjæremålsutvalg bemerket at avgjørelsen må bero på en helhetsvurdering.

Under den aktuelle kjennelsen³⁴ vil en hovedforhandling bli utsatt i to måneder. Under en generell lovforståelse uttalte lagmannsretten at:

”Etter straffeprosessloven §275 annet ledd skal hovedforhandling i tingretten avholdes så snart som mulig. Hovedregelen i norsk rett er fortsatt fritt forsvarervalg. Det frie forsvarervalget begrenses imidlertid hvis dette vil medføre en forsinkelse av betydning, og det frie forsvarervalget vil da utgjøre et valg mellom de forsvarere som kan ta saken innen rimelig tid.”

Lagmannsretten kom frem til at en forsinkelse på mellom seks uker og to måneder er å anse som forsinkelse av betydning, og at denne må sees i sammenheng med fristene i ordlyden³⁵.

Under den første nevnte kjennelsen³⁶ var det tale om en forsinkelse på noen uker. Denne ble ikke omfattet som et opphold av ”betydning for saken” .

³² Rt 2003 s. 1627

³³ Strpl. §275 (2) (2) jfr. § 102 4.pkt

³⁴ Rt. 2003 s 1627

³⁵ jfr. Strpl. § 102 fjerde punktum

³⁶ Rt. 1997 side 687

I den andre kjennelsen³⁷ var tale om en forsinkelse på mellom seks uker og to måneder. Denne ble derfor omfattet av ordlyden.

På bakgrunn av disse uttalelsene taler forsinkelse på noen uker imot å være av betydning for saken. En forsinkelse på seks uker derimot er å anse som å falle inn under vilkåret.

I et lovforslag om ny ordlyd i strpl. § 102³⁸ uttalte departementet seg om hva som kunne anses å være en forsinkelse av ”betydning for saken”. Dette må sees i sammenheng med den nåværende ordlyden³⁹.

Departementet uttalte⁴⁰ under lovforslaget at retten har muligheten til å oppnevne en annen forsvarer dersom oppnevningen av den ønskede forsvareren ville føre til en forsinkelse av betydning for saken. Lovforslaget ville føre til en viss innstramming av ordlyden, men prinsippet om det frie forsvarervalget ville på ingen måte oppheves. Dette skulle fremdeles være den klare hovedregel⁴¹.

Lovendringen førte til at ordlyden ble endret fra ”vesentlig forsinkelse” til ”forsinkelse av betydning for saken”. Da realitetsendringen i ordlyden gikk fra å være ”vesentlig” til ”forsinkelse av betydning for saken” innebar det en videre adgang for retten å foreta et bytte av forsvarer.

³⁷ Rt. 2003 side 1627

³⁸ Strpl. §102 fjerde ledd

³⁹ Strpl. §102 fjerde ledd

⁴⁰Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) punkt.7.2

⁴¹ Se strpl. § 94 første ledd

I forslaget til lovendringen uttalte⁴² departementet at forsinkelsen for det første måtte være av betydning. Videre anførte de at hensikten med den nye formuleringen var å gi retten større spillerom. Nå skulle det mindre til før retten eventuelt kunne å oppnevne en forsvarer på vegne av den siktede. Som nevnt tidligere er denne retten begrenset av forsinkelsens omfang.

Effektivitetshensyn står sterkt, og baseres på tilliten til rettsprosessen og rettspleien generelt. Nettopp disse hensynene ble ilagt stor vekt i opprettelsen av lovforslaget. Dette sees i sammenheng med fristene som var angitt⁴³. Departementet fremla her viktigheten av at frister måtte overholdes på best mulig måte. Men at den siktedes ønske eventuelt måtte veies opp mot behovet for en hurtig avvikling av saken. Dette også av hensyn til andre som tar del i saksprosessen.

Departementet understreket⁴⁴ at retten bestandig ville basere seg på en avveining av det frie forsvarervalget, da dette er et meget sentralt prinsipp i norsk rettspleie. Prinsippet ville derfor tillegges stor vekt.

Den siktede velger ut forsvarer med forbehold om hvilke representant som har anledning til å ta saken uten ugrunnet opphold. Særlig gjelder dette tilfeller der advokaten allerede har flere uavgjorte saker. Departementet gav den gang uttrykk⁴⁵ for at prinsippet allikevel ble ivaretatt ved at tiltalte var begrenset i å velge ut fra advokater som hadde anledning til å møte til hovedforhandling innen fristen. Dette vil ikke føre til en overskridelse av rettsregelen.

⁴² Ot. Prp. nr. 66 (2001-2002) punkt.7.2

⁴³ Strpl. §275

⁴⁴ Ot.prp. nr. 66 punkt 7.1

⁴⁵ Ot.prp. nr 66 punkt. 7.1

I lys av dette kan rettens mulighet til å bytte ut forsvarer dersom forsinkelsen er av betydning for saken, sies å være tilstede. I tolkning av uttalelsene trekker det i retning av at et eventuelt forsvarerbytte vil avgjøres ut i fra en helhetsvurdering. Da rettsregelen i seg selv ikke henviser til hva som ligger i begrepet ”av betydning for saken”. Som nevnt ovenfor innebærer ordlyden unødige forsinkelser som vil være av en betydning for hele saksprosessen.

Det faktum at retten blir tildelt en rett til å gripe inn i forsvarervalget strider ikke imot EMK⁴⁶. Også her må rettsregelen sees i lys av fristreglene i loven⁴⁷.

I bakgrunn av forarbeidene og uttalelsene trekker dette i retning av det skal foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering. Først og fremst følger dette direkte av strpl. §102, der dette uttrykkelig er lovens ordlyd.

Etter strpl. § 102 ”kan” en annen forsvarer likevel oppnevnes dersom valg av den ønskede forsvareren medfører forsinkelse.

I forarbeidene finner vi også uttalelser som taler i samme retning. Retten har en rett, men ingen plikt til å foreta et forsvarerbytte.

Under høringsinstansens syn⁴⁸ ble uttalt at ”*En adgang for retten til å oppnevne en annen forsvarer enn den forsvareren som den siktede ønsker, vil ikke samtidig innebære en plikt til å oppnevne en annen forsvarer*”.

⁴⁶ EMK. art. (6) (3) c.

⁴⁷ Strpl. § 102 jf. § 275

⁴⁸ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) punkt 7.2

Videre fremgår det av forarbeidene og departementets vurdering under lovendringen at *”det vil bero på en avveining av de motstridende interesser i den enkelte sak om retten har anledning til å gjøre inntak fra hovedregelen om fritt forsvarervalg”*.

Allmennpreventive hensyn taler for en effektiv og rask straffesaksbehandling. Det vil være av samfunnsinteresse å tillegge effektivitetshensynet noe vekt. I tillegg er dette fordelaktig for siktede selv, andre tiltalte og eventuelt andre aktører i en straffeprosess. Dette er mulighets av særlig betydning i saker der siktede sitter i varetekt. For fornærmede er en effektiv saksbehandling svært viktig med tanke på tidsaspektet, især i de alvorligste straffesakene.

3 Den nye ordlyden i strpl. § 102 versus den gamle.

3.1 Innledning

Rettsregelen i straffeprosessloven som setter en begrensning på prinsippet om det frie forsvarervalget har blitt til slik det fremgår av strpl. §102 i dag som et resultat av en lovendring ved lov av 28. Juni 2002 nr. 55.

Det ble på bakgrunn av denne lovendringen foretatt flere endringer både i straffeloven og straffeprosessloven. Oppgaven forholder seg kun til endringene som ble gjort under kapittel 7⁴⁹ under lovforslaget som går ut på endringene som ble gjort under straffeprosessloven under begrensningene på prinsippet om det frie forsvarervalget.

⁴⁹ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) kap. 7.

3.2 Formålet med lovendringen

Formålet med lovendringen var et tiltak for å forbedre og skape en hurtigere straffesaksbehandling under en straffeprosess.⁵⁰

Det var ingen tvil om at reglene under prinsippet om det frie forsvarervalget var med på å skape unødig forsinkelser av mange straffeprosessaker slik det også ble pekt på under lovendringen. Det at straffesaker skal behandles hurtig og effektivt er noe som også fremgår av EMK,⁵¹ så vel som i straffeprosessen. Det faktum at en straffesak videre blir berammet av en forsinkelse setter en stor belastning på strafferettsapparatet som helhet. Dette går videre ut over den totale ressursytelsen i systemet. I håp om få en mer formålstjenlig rettsregel og sikre et stadig effektivt strafferettssystem, vil styrke straffens preventive effekt og under helhet være med på å bedre tilliten til rettssystemet.

Endringen som ble gjort må sees i sammenheng med prinsippet etter det frie forsvarervalget.

Den nye ordlyden er av betydning for problemstillingen i lys av prinsippet om det frie forsvarer valget. Dette på bakgrunn av at det etter lovendringen førte til en utvidelse for retten samtidig som en innskrenkning av forsvarerprinsippet. Selv om endringen i realiteten ikke ville bety direkte endringer på hovedregelen, skjedde det en påvirkning av rettsreglene sett under ett. Dette vil bli belyst nærmere nedenfor.

⁵⁰ Andenæs ”Norsk straffeprosess”, s. 75 og Ot.prp. nr 66 2001-2002 ”lov om endringer i straffeprosesslovens kap.7”.

⁵¹ EMK. art. 6

3.3 Utgangspunktet etter gammel lov

Etter den gamle straffeprosessloven var vilkåret som satte begrensning på det frie forsvarervalget at siktedes valgte forsvarer kunne byttes ut av retten, dersom valg av forsvareren ville føre til en ”vesentlig forsinkelse” av saken.

3.4 Lovforslag til ny ordlyd

Etter strpl. § 102 står vi overfor en rettsregel som setter en begrensning i prinsippet om det frie forsvarervalget, med et formål om å skulle bedre saksbehandlingsprosessen. Lovforslaget til den nye ordlyden er utredet under Ot. Prp. nr. 66 (2001-2002).

Arbeidergruppe 2 tok i forlengelse av spørsmålet om å innføre frister for å avholde en hovedforhandling, i tillegg til spørsmålet om hvorvidt det burde gjøres enkelte begrensninger i det frie forsvarervalget. Arbeidergruppen uttalte her at en ordning hvor brudd på fristreglene til avholdelse av en hovedforhandling kun skal føre til en anmerkning i rettsboken. Dette vil være tilstrekkelig for å skulle oppnå at fristene ville overholdes i en rimelig grad.

Når det gjaldt forsvarervalget som fulgte av gjeldende straffeprosesslov § 102. Talte denne etter ordlyden for at retten kunne oppnevne en annen forsvarer enn forsvareren som den siktede ønsket dersom det ellers ville oppstå en ”vesentlig forsinkelse” av saken. Arbeidergruppen gav videre uttrykk for at slik disse reglene ble anvendt under den gamle straffeprosessloven, var det av flertallet oppfatning nødvendig å justere lovtekstene dersom fristene for avholdelse av hovedforhandlingene skulle bli effektive⁵² og fungere etter sitt formål.

Som følge av begrepsendring ville det innebære en sentral betydning for om en frist ville bli overholdt i praksis, men også når det gjaldt andre saker der det var vesentlig at en saksbehandling ikke vil ta unødig lang tid.

⁵² Ot. prp. nr 66 (2001-2002) under punkt 7.1 på side (35-37)

Fritt forsvarervalg for den siktede ville selv etter en slik endring fortsette å være hovedregelen i norsk straffeprosess, men retten vil i en større utstrekning enn før ha kompetanse til å velge mellom forsvarerne som kan ta saken innen en rimelig tid, dersom siktedes valgte en forsvarer som ikke hadde mulighet som vil føre til en vesentlig forsinkelse.⁵³

Arbeidsgruppen uttalte at slik straffelovens daværende ordlyd, var etter vilkåret om at den forsvarer siktede ønsket skulle oppnevnes med mindre dette ville føre til en ”vesentlig forsinkelse” etter daværende lovregel under den gamle straffeprosessloven, (strprl) §102 ikke var et stramt nok vilkår som kunne føre til strenge nok sanksjoner.⁵⁴

Arbeidsgruppens vurderinger gikk i første rekke ut på at prinsippet om det frie forsvarervalget ikke ville føre til en krenkelse dersom det ble satt visse frister for når en hovedforhandling skulle avholdes. Disse fristene ville også kunne være av betydning under forsvarerspørsmålet.

Arbeidergruppen nevnte videre at dersom det kom til et tilfelle hvor en forsvarer skulle erstattes med en annen så ville dette bero på et konkret skjønnsmessig vurdering der en rekke ulike momenter ville være av relevans.

Slik den daværende straffeprosessloven var utformet, var forslaget til arbeidergruppen at den skulle endres slik at det klart fremgikk at retten hadde den kompetansen og videre en adgang til å oppnevne en annen forsvarer i tilfelle av en forsinkelse eller oversittelse av fristene for å avholde en hovedforhandling.⁵⁵

⁵³ ”Vesentlig forsinkelse” etter gammel lov. Se strpl. §102 3.punktum der ordlyden nå er ”forsinkelse” av betydning for saken.

⁵⁴ Ot.prp nr.66 (2001-2002) kap.7 side 35-37

⁵⁵ Strpl. §275 andre ledd

3.4.1 Uttalelser om lovforslaget⁵⁶

Departementet foreslo i et høringsnotat av 11. Desember 2000 en ordlydsendring som ville føre til visse begrensninger i retten til det frie forsvarervalget, lovforslaget i høringsbrevet lød som følge:

”§102 første ledd kan lyde:

Forsvarer for den enkelte sak eller det enkelte rettsmøte oppnevnes av retten. Har siktede fremsatt ønske om en bestemt forsvarer, skal denne oppnevnes. Retten kan likevel oppnevne en annen forsvarer dersom oppnevningen av den ønskede forsvareren vil føre til nevneverdig forsinkelse av saken herunder til overskridelse av fristen for å avholde hovedforhandling i § 275 annet ledd annet og tredje punktum. Det samme gjelder derfor forholdene ellers gjør det utilrådelig å oppnevne forsvareren.”

Før lovendringen trådte i kraft i straffeprosessloven var denne lovendringen først og fremst ment for å skulle gi retten en mulighet til et forsvarerbytte på vegne av den siktede. Her ble det videre uttalt at når det kommer til denne friheten så hadde departementet føre en viss kontroll over at fristreglene ikke skulle tilsidesettes grunnet manglende kapasitet i påtalemyndighetene.

Overfor en forsvarer hadde man ikke tilsvarende midler. Departementet hadde under dette forhold særlig lagt merke til problemet med at adskillig flere siktede under varetekt, hadde et ønske om å få oppnevnt en bestemt forsvarer som var svært opptatt og som det kunne være vanskelig å motta under de fristene loven allerede stilte.

Før en eventuell rettsendring måtte et hensyn som talte for en hurtig straffeavvikling sees i sammenheng med hensynet om det frie forsvarervalget.

⁵⁶ Ot prp. nr 66 (2001-2002) punkt. 7.2

Departementet uttalte videre under lovforslaget at retten til å få oppnevnt en forsvarer etter eget valg var et veldig viktig prosessuelt prinsipp som måtte bli forsøkt ivarettatt på en best mulig måte⁵⁷.

En forsvarer i seg selv spiller er en viktig brikke under enhver straffesak. Forsvarerens innsats og rolle kan spille en avgjørende betydning for utfallet av en sak. Derfor er det av rimelighet at den siktede selv skal få velge seg en forsvarer som skal representere han i lys av saksprosessen.

Et spørsmål av betydning departementet stilte seg var hvorvidt spørsmålet om hvor reell retten til et fritt forsvarervalg var og hvor vid retten egentlig burde være⁵⁸. Det var av usikkerhet på hvorvidt retten skulle gjøre det mulig å velge mellom alle tilgjengelige forsvarere uansett når de hadde tid til å ta seg av saken eller skulle det gå ut om en rett til å velge mellom de forsvarerne som kunne ta saken innen en rimelig tid.

Det ble videre påpekt at retten for å oppnevne en annen forsvarer enn den forsvareren siktede har valgt og ønsker skal representere han må retten i hver enkelt sak kunne ta hensyn til hvor viktig det er for den siktede til å ha den bestemte forsvareren. Et viktig moment er hvorvidt siktede har latt seg bistå av den samme forsvareren i flere saker, eller hvor dette er et første gangstillfelle.

Et moment som støtter opp et formål med en rask saksbehandling er videre i saker av en mer alvorligere karakter, særlig der unge lovbrøtere eller tilfeller i varetekts saker er tilfellet. Forslaget om en eventuell innstramming i fristene under en ny straffeprosesslovgivning på dette punkt vil være med på å sette grenser for en lang saksbehandlingstid, der en even-

⁵⁷ Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) kap 7, side 65 t.o.m s. 69

⁵⁸ Ot.ptp. nr. 66 (2001-2002) kap.7 side 65 t.o.m 69.

tuell tilstramming i det frie forsvarervalget vil være med på å bedre spesielt under slike forhold.

Et spørsmål som dukket om under arbeidernes forslag til innstramming av frister i §102 var hvorvidt denne regelen ville stride mot EMK. Art. 6 nr. 3 c.

Arbeidergruppen uttalte at forslaget ville ligge innenfor rammen av hva de kunne anse at EMK tillatte.

Justisdepartementet var under høringsnotatet enige i arbeidsgruppens uttalelse om at en begrensning i forsvarervalget ikke ville være tvilsomt å være innenfor hva EMK. Art 6. nr. 3 c tillate. Denne oppfatningen ble i tillegg støttet opp av Jørgen Aall.⁵⁹

De endringer justisdepartementet foreslo vil kunne medføre at retten finner grunner til å bytte ut forsvareren selv uten at en ”vesentlig forsinkelse” kan sies å foreligge. Spørsmålet ble om dette kunne medføre et brudd på EMK.

Under EMK art. 6 nr. 3 c) fremkommer det at:

”Enhver som blir siktet for en straffbarhandling, skal ha følgende minsterettigheter; å forsvare seg personlig eller med rettslig bistand etter eget valg”.

Under den engelsk teksten er ordlyden som følger:

”Legal assistance of his own choosing”.

Denne ordlyden er klar, og taler videre for at forsvarervalget er absolutt for den siktede. Etter praksis hos EMD viser retten likevel til at retten til å velge forsvarer ikke er unntaksfritt⁶⁰. EMK har lagt til grunn at staten kan begrense antallet forsvarere i en enkelt sak, eller

⁵⁹ Jørgen Aall ”rettergang og menneskerettigheter (Bergen 1995)” side. 374

⁶⁰ Ot prp 2001-2002 side 70

stille visse faglige krav til forsvareren og i tillegg å nekte den siktede å bruke forsvarere som ikke tilfredsstillende de advokatetiske prinsippene.⁶¹

Etter EMK art. 6 nr. 1, har den siktede krav på en rettergang ”innen rimelig tid” som en minste rettighet. Dette må i så fall komme som et vurderingsmoment. Dersom den valgte forsvareren medfører at saken blir forsinket, kan det i midlertid oppstå en konflikt mellom de to hensynene. Under hensynene til retten om valget av en uavhengig forsvarer som kan utøve et effektivt forsvar og hensynet til å skulle gå avgjort saken innen en rimelig tid er en konflikt som kan oppstå.

Justisdepartementet uttalte at de var enige i hvorvidt en rettergang skulle avholdes innen en rimelig tid var noe som måtte være en del av et moment som skulle tas i betraktning.

Etter EMK art.1 nr. 6 er det etter ordlyden en rettighet for den siktede å ha rett til en offentlig rettergang innen rimelig tid. Det kan tenkes et tilfelle der retten til fritt forsvarervalg og prinsippet til å få en sak pådømt innen rimelig tid i noen tilfeller kan kollidere. Selv om reglene skulle kollidere etter at det er siktede selv som ønsker å prioritere retten til valg av forsvarer fremfor retten til å så avgjort en sak raskt, uten at dette går ut over andre enn den siktede selv, kan det være vanskelig å se at EMK art 6 nr. 1 skal sette en stopper for dette.

Det kan være noe usikkert på hvor langt man skal kunne gå i å begrense siktedes rettigheter til selv å velge en forsvarer som følge av et tiltak for å skulle sikre en hurtigere saksavvikling i straffesaker.

Departementet kom etter en totalvurdering til en konklusjon om at selv om frister etter rettsregelen skulle innstrammes ville ikke dette være i strid med EMK art.6 nr.3 c) om å gi

⁶¹ Jørgen Aall ”rettergang og menneskerettigheter (Bergen 1995)” side. 369

retten den kompetansen til å kunne bytte ut en forsvarer dersom siktedes valg ville medføre at fristen ble overskredet.⁶²

Etter dette gikk justisdepartementet inn for at retten skulle ha en adgang til å oppnevne en annen forsvarer enn den siktede har ønsket dersom dette ville medføre at vedkommende skulle overtre fristene for en avholdelse av hovedforhandling.

Videre satte departementet spørsmål om hvorvidt det var av grunnlag for at man skulle endre på vilkåret som da lød: av en ”vesentlig forsinkelse”.

Som tidligere nevnt har departementet opptil flere ganger lagt grunn at det en hurtig saksbehandling er viktig. Dette gjelder særlig i de mest alvorligste sakene. Derfor er behovet for å begrense det frie forsvarervalget i disse saker enda større. Retten til fritt forsvarervalg er grunnleggende i norsk straffeprosess og mye taler for at denne friheten ytterligere blir begrenset hvor hurtighet er av særlig viktighet.

Men når det kommer det prinsippet om det frie forsvarervalget så er ikke dette en rettsregel som bare får sin virkning kun under de mest alvorligste saker, dette prinsippet gjelder generelt.

Departementet la under forslaget i høringsnotatet til at dersom retten til et fritt forsvarervalg skulle begrenses, så var det et spørsmål om hvor omfattende denne begrensningen skulle være. Departementet mente videre at en kortvarig forsinkelse skulle måtte godtas for at retten skulle tre inn og videre uttalte de at hensynet til det frie forsvarervalget måtte vike hvis oppnevningen av en forsvarer etter siktedes ønske ville føre til en ”nevneverdig forsinkelse”, eller av ”en forsinkelse av betydning”.⁶³

⁶² Ot.ptp. nr. 66 (2001-2002) kap.7 side 65 t.o.m 69.

⁶³ Ot.ptp. nr. 66 (2001-2002) kap.7 side 65-69 under ”Forslaget i høringsnotatet”.

Som konklusjon til en eventuell rettsendring av §102 mente arbeidsgruppen at rettsregelen måtte endres. Endringen måtte bygge på at det ville komme klart frem at retten har en adgang, men videre ikke en plikt til å oppnevne en annen forsvarer enn den forsvareren siktede ønsker. Departementet var også her enig i at ordlyden måtte bli klarere og derfor burde vært gjenstand for en endring.

3.5 Høringsinstansenes syn⁶⁴

Det var her flere høringsinstanser som uttalte seg angående lovendringen og alle så til å støtte lovforslaget.

Her anførte Den Norske Advokatforeningen som forutsetningsvis gikk imot forsalget om en lovendring og ga videre uttrykk for at domstolene i praksis ikke ville fravike den siktedes forsvarervalg, selv der det under tilfellet var snakk om en vesentlig forsinkelse.

Her uttalte Den Norske Advokatforeningen at:

”Fravikelse av siktedes valg av forsvarer bør være reservert de tilfeller hvor forsinkelsen er av en viss varighet/betydning. Ordlyden i nåværende strpl. §102, som oppstiller krav til vesentlig forsinkelse, er for så vidt dekkende. Bestemmelsen har imidlertid blitt praktisert slik at rette til fritt forsvarervalg tolkes som en bortimot absolutt regel.”

Videre fremgår det under høringen at Advokatforeningen videre er enig i at retten til fritt forsvarervalg derimot må avveies mot eventuelt andre hensyn som også skal ivareta en forsvarlig strafferettspleie. De mente også at den nye bestemmelsen som var foreslått, ville føre til en unødig begrensning i prinsippet om det frie forsvarervalget.

Under formålet med å foreta en endring og videre begrensning av det frie forsvarervalget uttalte Trondheim statsadvokatembeter som i grunn også støtter lovforslaget. De påpekte

⁶⁴ Ot prp. nr. 66 (2001-2002) punkt. 7.3

for så vidt at retten til det frie forsvarervalget var å anse som grunnleggende, men at det også var av svært viktighet at straffesaker, og ikke minst de alvorligste måtte fremmes og saksbehandlingen måtte bli så hurtig som overhodet mulig. Dette uttalte de spesielt med tanke på at det under en eventuell lang saksbehandlingsprosess under en alvorligstraffesaksbehandling vil være med på å svekke relevante bevis i en sak.

På bakgrunn av denne informasjonen viste de til det økende fokuset som var satt av hensynet til den fornærmede.

Jo raskere denne prosessen eventuelt går, jo sikrere og flere bevis vil foreligge, noe som tilslutt er med på å skulle sikre rettssikkerheten overfor ikke bare den eventuelt tiltalte, men også med tanke på rettssikkerheten som en helhet og tilliten dette har for enhver involvert.

Forsvarergruppen av 1977 uttalte under denne høringen at dette prinsippet om det frie forsvarervalget er av en så stor viktighet og at det derfor bør foretas en konkret avveining under ett hvert tilfelle dersom en videre gjennomføring av dette prinsippet vil kunne medføre en forsinkelse av selve rettsprosessen. Som momenter som i tilfelle skulle komme i betraktning mente de at det måtte bli sett under en helhet om hvilke konsekvenser en mulig forsinkelse og en videre utsettelse ville få. Her spesielt med tanke på både den tiltalte og eventuelt ander involverte.

Som en avsluttende vurdering kunne ikke forsvarergruppen se at det forelå en grunn til endring av ordlyden i §102. De anførte at de ikke så at det forelå grunnlag nok med tanke på hvorledes det frie forsvarervalget best kunne praktiseres i å gjelde i samsvar med reglene i EMK. art 6 og deres viktige rettssikkerhetsgaranti og grunnleggende rettighet.

Instansens synspunkt på det hele var at prinsippet om det frie forsvarervalget ikke måtte medføre en nektelse av en oppnevning av den forsvareren den siktede måtte ønske. De avviste videre til at det under slike omstendigheter enten måtte være opp til retten eller aktor å

finne frem til løsninger som gjorde at saken eventuelt kunne berammes etter hva forsvareren kunne sette av tid til, eller så måtte en eventuell forsinkelse bli godtatt.

Årsaken til problemene når det gjaldt en overholdelse av fristen mente instansen først og fremst meldte seg i saker der berammelsen gjaldt flere tiltalte mot en samme siktede.

3.6 Departementets vurdering⁶⁵

Som et resultat av høringen har departementet fått et sterkere og sikrere syn på at det var av nødvendighet å skulle begrense det frie forsvarervalget for å oppnå en reduksjon av behandlingstiden i straffesaker.

De anførte at av en særlig betydning var snakk om at forsvarervalget ikke ville føre til en forsinkelse som var med på å forsinke hele saksprosessen under ett, spesielt der hvor det allerede var satt frister i loven som skulle holdes.

De kom frem til at en endring måtte føre til at lovendringen ble generell for alle typer av saker og ikke bare for saker av mest alvorlig art, selv om det under disse typer er enda viktigere at saksbehandlingen blir så kort som mulig. Det ble uttalt av departementet at det ikke forelå en realitetstvil om at det frie forsvarer valget var med på å bidra til en forsinkelse av saksbehandlingen i strafferettssaker.⁶⁶

Flere instanser pekte i retning mot at en innstramming av det frie forsvarervalget ville være av en avgjørende betydning for at fristene etter loven videre skulle holdes på en best mulig måte.

Hensynet med å skulle gå til en effektiv saksbehandling måtte veien opp mot den siktedes rett til å få muligheten til å velge den forsvarer han måtte ønske.

⁶⁵ Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) punkt. 7.4

⁶⁶ Ot.ptp. nr. 66 (2001-2002) kap.7 side 65-69 Under ”departementets vurdering”.

Departementet kunne vise til drøftelser i høringsnotatene, slik jeg har nevnt i punktet ovenfor og foreslå videre at det frie forsvarervalget skulle begrenses noe i forhold til den gjeldende rett.

3.7 Realitetsendringen i lys av ordlyden⁶⁷

Endringen som ble gjort etter den nye loven endte med en realitetsendring der ordlyden ble endret fra å være en ”vesentlig forsinkelse” til en ”forsinkelse av betydning for saken”.

Dette var noe som i realiteten førte til en beskjæring på prinsippet om det frie forsvarervalget. Ikke bare førte dette til en beskjæring, men på den andre side førte dette også til en utvidelse av domstolenes adgang til å oppnevne en annen forsvarer enn forsvareren siktede har valgt.

Etter en naturlig språklig forståelse er begrensningen her at den siktede kan benytte seg av sin rett kun der den valgte forsvareren ikke har problemer med å gjennomføre oppdraget innen fristene som loven legger opp til. Dersom fristene ikke skulle overholdes har retten på dette punkt videre en slik kompetanse der de kan tre inn og foreta valg av forsvarer på vegne av den siktede. På bakgrunn av må rettens mulighet til å bytte ut siktedes valgte forsvarer sees i en sammenheng med fristene som er angitt etter strpl. § 102⁶⁸ jfr. Strpl. § 275⁶⁹.

Hensynet til en effektiv saksbehandling må sees i samsvar med siktedes rett til å velge den forsvareren han selv ønsker å la seg bistå av.

⁶⁷ Strpl. §102 fjerde punktum

⁶⁸ Strpl. § 102 (4) pkt.

⁶⁹ Strpl. § 102 andre ledd

I høringsnotatet foreslo departementet at ordlyden skulle omfatte bytte av forsvarer dersom oppnevningen kunne føre til en ”nevneverdig forsinkelse av saken”. Det ble gitt uttrykk for at ”nevneverdig” ikke var et presist nok begrep og at det lett kunne bli for vidt.

På bakgrunn av dette uttrykte Departementet bekymring og foreslo en annen ordlyd. Ordlyden som departementet mente ville være mer presis var ”forsinkelse av betydning for saken”. Dette fordi de ønsket å gi en markering på at det var foretatt en innstramming. De uttalte også at denne endringen på ingen måte ville føre til en opphevelse av det frie forsvarervalget, og at dette heller ikke var hensikten med ordlydsendringen. Prinsippet ville fremdeles gjelde som den klare hovedregelen.⁷⁰

3.8 Situasjonen i dag

Under en tolkning i lys av departementets vurdering som kom frem under høringene av endringen i ordlyden. Samt under høringsnotatene kan det etter en helhetsvurdering virke som om retten etter realitetsendringen vegrer seg noe når det blir spørsmål om å nekte den siktede å oppnevne en forsvarer i tråd med prinsippet om det frie forsvarervalget.

Dette kan videre tolkes dithen at det neppe kan sies å foreligge en slik fare for at prinsippet i dag blir ilagt mindre betydning enn tidligere. Mye tyder på at den siktede står like sterkt under saksprosessen idag, som før lovendringen. Til tross for at det nå er slik at det skal mindre til før retten får myndighet til å tre inn i forhold til prinsippet. Hensikten med dette er å sikre en raskere saksprosess, noe som rettssystemet i sin helhet vil være tjent med.

Dette kaster videre lys over at hensikten fortsatt er å beholde prinsippet om det frie forsvarervalget som en gjeldende hovedregel⁷¹, slik det fremgår av departementets vurdering under lovendringen⁷².

⁷⁰ Strpl. § 94 første ledd

⁷¹ Strpl. §94 første ledd

Dette tyder på at det neppe foreligger en fare for at den siktedes vilje etter en lovendring ville bli tillagt mindre vekt enn forutsatt og at det nå regnes å skulle mindre til før hensynet til det frie forsvarervalget må vike til hensynet for en raskere avvikling av straffesakene.

Av særlig betydning etter lovendringen står Rt, 2004 s. 950⁷³ som svært sentralt. Dette er en dom avsagt av Norsk Høyesterett og blir tillagt stor betydning under dagens praksis. Kjennelsen tar for seg en sak som ville lide av en forsinkelse med minst fire måneder. Spørsmålet var hvorvidt dette var betydelig forsinkelse, sett i lys av denne sammenheng. Dette spesielt med tanke på at det var snakk om en fire måneders forsinkelse ut over de åtte ukene som er lovens yttergrense for berømmelse av en ankeforhandling i lagmannsretten når den siktede er varetektsfengslet.

I praksis har forsinkelser fra seks til to måneder gitt et grunnlag for å oppnevne en annen forsvarer enn den siktede hadde et ønske om.

Under en konklusjon av beskjæringen som ble foretatt under strpl. § 102 tredje ledd og frie forsvarervalget kunne retten bytte ut den valgte forsvareren i de tilfeller der siktedes valg av forsvarer ville føre til en ”vesentlig forsinkelse av saken”.⁷⁴

Dermed gikk vilkåret etter lovendringen fra å være ”vesentlig forsinkelse av saken” til å bli ”forsinkelse av betydning for saken”.

I en snever tolkning av ordlyden av disse to begrepene, ”vesentlig” og ”forsinkelse av betydning for saken” medførte lovendringen at vilkåret for å gjøre et bytte av den valgte forsvareren var blitt mindre strengt. Noe som kan tolkes i retning av at det under dagens ord-

⁷² Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) punkt. 7.4

⁷³ Rt. 2004 side 950, avsnitt (25)

⁷⁴ Jfr. Tidligere strpl. §102 første ledd 2 punktum.

lyd skal vesentlig mindre til for at en forsvarer skal byttes ut etter endringen enn hva som tidligere ble sett på som påkrevd.

Det fremgår for så vidt av forarbeidene under departementets høring⁷⁵ at en endring i ordlyden var nødvendig for å skulle begrense det frie forsvarervalget som et formål av å redusere behandlingstiden i straffesaker. Videre ble det uttalt at det var av særlig betydning at det frie forsvarervalget ikke førte til forsinkelse i de saker hvor departementet foreslo frister for å avholde en hovedforhandling⁷⁶. Det ble videre pekt på at en innstramning i forsvarervalget ville være avgjørende for at disse gitte fristene etter ordlyden i strpl. §102 fjerde punktum skal kunne overholdes.

Denne uttalelsen trekker i retning av at formålet med lovendringen var å skulle utvide adgangen for retten til å foreta et forsvarerbyttet på vegne av den siktede dersom siktedes valg av forsvarer videre førte til en forsinkelse av betydning for saken.

4 EMK. Art. 6

4.1 Utgangspunkt

Utgangspunktet i prinsippet om det frie forsvarervalget står nedskrevet i artikkel 6 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 21. mai nr. 30, 1999, videre omtalt som (EMK).

I EMK Art. 6 stiller konvensjonens bestemmelse opp minimumsrettighetene under en straffeprosess som videre tar for seg retten til rettferdig rettergang. Rettsregelen er spesielt rettet mot å skulle verne den siktede under en straffesaksprosess.

⁷⁵ Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) pkt. 7.4, avsnitt 1-3

⁷⁶ Strpl. §102 fjerde punktum

Etter EMK art. 6 nr. 3 bokstav c) har enhver som blir siktet for en straffbar handling, rett på følgende minsterettigheter:

”å forsvare seg personlig eller med rettslig bistand etter eget valg”.

Denne bestemmelsen inneholder tre rettsregler⁷⁷. Den første er retten til å forsvare seg selv, den andre er retten til å la seg bistå av en advokat etter eget valg og den tredje går ut på retten til å få en slik bistand vederlagsfritt.

Prinsippet om det frie forsvarervalget kommer direkte til uttrykk under første rettsregel.

Under konvensjonens opprinnelige tekst i EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c, lyder ordlyden som følger: *”Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights: ”to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing”*

4.1.1 Formålet med artikkel 6. nr. 3 c)

Formålet med rettsregelen i EMK art 6. nr. 3 bokstav c) er etter en naturlig språklig forståelse at den siktede under en straffeprosess har en rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg.

Om ordlyden under EMK⁷⁸ uttaler⁷⁹ Jørgen Aall i sin bok ”Rettergang og menneskerettigheter” at artikkel 6 nr. 3 bokstav c uttrykkelig gir den anklagende rett til å la seg forsvare ved en juridisk forsvarer etter eget valg. Videre viser han til at dette, etter ordlyden å forstå, er ukomplisert. Videre foretar han en isolert tolkning av ordlyden der han bemerker at denne leder til at myndighetene er forpliktet til å akseptere den forsvareren som siktede utpeker.

⁷⁷ Erik Møse side 337 under punkt 13.11.3, ”personlig forsvar eller rettslig bistand”

⁷⁸ EMK art. 6 nr. 3 c)

⁷⁹ Aall, (1995) s. 373

Dette fremgår uttrykkelig under strpl. § 94 første ledd. Som etter ordlyden sier at :
”siktete har rett til å la seg bistå av forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken”.

Av forholdet slik konvensjonsbestemmelsen i dag blir forvaltet, gjør som også tidligere nevnt, en rekke unntak fra og videre presiseringer under forholdet til det frie forsvarervalget.

Videre⁸⁰ gir han uttrykk for at hvor den anklagedes valg vesentlig vil være med på å forsinke saken, kan være avhengende av hensyn til den anklagende, på bakgrunn av å tilsidesette valget.

Under Ennslin, Baader og Raspe saken⁸¹ godtok kommisjonen at forsvarervalget hadde vært tilsidesatt på bakgrunn av nettopp dette.

Regelen i strpl. § 102 annet punktum gir direkte uttrykk for at siktedes valg kan tilsidesettes dersom det vil forsinke saken, på bakgrunn av vesentlighetsvilkåret.

Dette taler i retning av at praksisen under strpl. § 102 andre punktum. ikke tolkes som strid i mot konvensjonsregelen i lys av EMK. art 6. nr.3 bokstav c.

I lys av fremstillingen ovenfor antas det at rettspraksis etter den eldre bestemmelsen i strpl. § 102 var i tråd med konvensjonsregelen.

Dekke kan ikke sies å gi en nærmere konklusjon om hvor langt prinsippet etter det frie forsvarervalget er men å skulle rekke. Av sikker rett står prinsippet som sentral under norsk strafferettspleie⁸².

⁸⁰ Aall, (1995) s. 373

⁸¹ Ennslin, Baader og Raspe vs. Tyskland (DR 14 (1979))

⁸² Strpl. §94 jfr. § 102 tredje ledd.

Forarbeidene er med på å belyse departementets behandling av dette spørsmålet ytterligere.

Ved lovendringen ble det under departementets vurdering av dette ble det søkt om en innskrenkning av reglene. Utfordringen ble således at denne innskrenkningen ikke kom i konflikt med bestemmelsen i EMK art. 6 nr. 3 bokstav c.

Begrensningen tar for seg at den siktede har krav på ”rettslig bistand etter eget valg” jf. Originalteksten ”legal assistance of his own choosing” .

Om dette uttalte departementet i forslaget til høringsnotatet følgende:

”Selv om retten til fritt valg av forsvarer ikke er unntaksfri er det, slik Justisdepartementet ser det, noe usikkert hvor lang man kan gå i å begrense siktedes muligheter til selv å velge forsvarer som følge av tiltak for å sikre hurtigere avvikling av straffesaker”⁸³

Det kan dermed forstås som at det foreligger en adgang til å foreta begrensninger i det frie forsvarervalget. Under begrunnelse av en hurtigere saksavvikling gis det uttrykk for at det er noe usikkert hvor lang man kan strekke seg i denne retningen.

Det heter i Ennslin, Baader og Raspe dommen⁸⁴ at ”the purpose of this provision is to ensure that both sides of the case are actually heard by giving the accused, as necessary, the assistance of an independent professional”⁸⁵

På bakgrunn av EMDs uttalelse konkluderte departementet med at hovedformålet av prinsippet⁸⁶ er at ”siktede har en rett til å velge en uavhengig forsvarer som kan utøve et effektivt forsvar”.

⁸³ Ot. prp. nr.66 (2001-2002) pkt. 7.2, avsnitt 26

⁸⁴ Ennslin, Baader og Raspe vs. Tyskland (DR 14 (1979) s. 64)

⁸⁵ Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) pkt. 7.2, avsnitt 22

På bakgrunn av dette og med en henvisning i Ennsling, Baader og Raspe saken var hovedformålet med det frie forsvarervalget ivaretatt. Under forutsetning av dette vil det ikke være i strid med EMK. art 6. Nr. 3 bokstav c, med hensyn til at forsvarervalget medfører at fristen vil overskride.

Den nye bestemmelseens karakter etter ordlyden legger et betydelig mer ansvar over på domstolene. Dette føres videre under at praksisen i henhold til strpl. §102 må være i en overenstemmelse med EMK.

Ved at retten tar en skjønnsmessig vurdering av strpl. § 102 vil dette ikke være i strid med konvensjonsbestemmelsen EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c.

4.2 Rekkevidden av EMK. art 6 nr. 3 c)

Under rettskilder av relevant litteratur under spørsmålet om hvor lang rettsregelen i EMK. art. 6 nr. 3 c, er ment å skulle rekke uttaler Jørgen Aall i hans verk⁸⁷:

”En isolert lesing av ordlyden synes å lede til at myndighetene skulle være forpliktet til å akseptere som forsvarer den person anklagede utpeker⁸⁸.”

Under en isolert lesing virker ordlyden i EMK. art. 6 nr. 3 å være klar og reiser ingen uklarheter under dette punkt. Videre kan ordlyden tolkes i en retning av at i tillegg til at den siktede har rett til en forsvarer av eget valg, har også myndighetene rett til i en viss grad å føre kontroll eller være forpliktet til å skulle akseptere valget den siktede har foretatt seg.

⁸⁶ EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c)

⁸⁷ Jørgen Aall (1995) ”Rettergang og menneskerettigheter” side 373

⁸⁸ Jørgen Aall (1995) ”Rettergang og menneskerettigheter” side 372, punkt 4.3.3

For så vidt har vi tidligere vært innom at strpl. §94 som en hovedregel bestemmer at den siktede har en rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg på ethvert trinn av saken.

Men konvensjonsregelen slik den i dag blir praktisert og videre under en henvisning til EMK art. 6. nr. 3 c) gjør denne unntak og presiseringer i forhold til hvorvidt det frie forsvarervalget skal trekke mot.

Videre heter det i Jacob Aall sitt verk at hvor den anklagedes valg er av en vesentlig forsinkelse av saken, kan vise seg å være berettiget, også av hensyn til den anklagede eller andre involverte å tilsidesette valget den siktede har foretatt under det frie forsvarervalget.

Under Ennslin, Baader og Raspe saken godtok kommisjonen at forsvarervalget ble tilsidesatt på bakgrunn av et hensyn til den anklagende part.

Videre uttaler Jørgen Aall, at Regelen i strpl. §102 annet punktum om at en siktedes valg kan tilsidesettes dersom det vesentlig ville forsinke saken, legger til rette for den praksis som ikke videre går ut over konvensjonsregelen.

I Ennslin, Baader og Raspe⁸⁹ avgjørelsen ble det av kommisjonen klart anført at :

”However the commission has already had occasion to rule that the right to defend one’s case with the assistance of the defence counsel of one’s choice, secured in Article 6 (3)(c), is not an absolute right; it is limited by the states right to make the appearance of barristers before the courts subject to regulations and the obligation on defence counsel not to transgress certain principles of professional ethics.”

⁸⁹ Ennslin, Baader og Raspe vs. Tyskland (DR 14 (1979))

I lys av en ordlydstolkning, under avgjørelsen som vist til ovenfor lagt vekt på at rettsregelen under EMK. art 6 nr 3. Bokstav c videre ikke en rettsregel som kan sies å være absolutt. Videre kommer det til uttrykk under tolkningen at denne retten med tanke på det frie forsvarervalget er begrenset av statens egne interne rett når det kommer til kvalifiseringsvilkåret. Dette med tanke på de interne retts begrensninger når det kommer til hvem som oppfyller kravene om å være en advokat.

Menneskerettighetskonvensjonens artikkel 6 nr. 3 bokstav c) legger ikke til rette for at siktedes ønske alltid skal oppnevnes uansett. Jørgen Aall uttaler om dette i sin lærebok at konvensjonsregelen slik den i dag bli praktisert, gjør en rekke unntak fra prinsippet om det frie forsvarervalget, samtidig som den også er en del av videre presiseringer. Han uttaler videre med tanke på presiseringen, at dette følges direkte opp av effektivitetskravet⁹⁰.

Hvis den siktedes valg er med på å forsinke saksprosessen vesentlig, har retten mulighet til å tilsidesette siktedes valgte forsvarer. Dette kan være betinget av hensyn til den anklagede.

Under Ennslin, Baader og Raspe saken aksepterte kommisjonen den vest tyske domstolens beslutningen om å nekte oppnevningen av en forsvarer etter den anklagedes ønske. Beslutningen ble her basert på at den siktedes ønske ikke var advokat og tilfredsstilte ikke de videre kvalifikasjonskravene som fulgte av loven i lys av den interne rett.

Som tidligere nevnt la kommisjonen under denne saken til uttrykk for at de forskjellige kvalifikasjonskravene til en forsvarer videre ville følge av hvert enkeltes lands interne rett.

⁹⁰ Jørgen Aall (1995) ”Rettergang og menneskerettigheter” side 373, punkt 4.3.3, andre innrykk

Enhver rettsstat oppstiller profesjonsvilkår i forhold til hvem som kan oppnevnes som en forsvarer⁹¹

Etter norsk rett følger kvalifikasjonskravene til en forsvarer direkte av strpl. §95.

Avgjørelsen under denne saken må tolkes dithen at det skal veldig mye til før eventuelt slike kvalifikasjonskrav i internrett vil bli tilsidesatt. Som følge av enhver stats suverenitet kan det i de aller fleste tilfeller ikke gjøres inngripen i deres interne rett.

Dette støttes opp av Jørgen Aall⁹².

Det følger direkte av ordlyden etter den engelske originalversjonen av EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c) der det etter ordlyden uttrykker begrepet ”legal assistance”. Det er myndighetene som har ansvaret for at saksbehandlingen går riktig for seg. Og de har også en videre myndighet til å påse at alle de kvalifikasjonskrav som kreves av en forsvarer blir riktig oppfylt⁹³.

Begrensningen til prinsippet om det frie forsvarervalget etter strpl.§ 102 legger det opp til at den siktedes valg kan tilsidesettes dersom valget at forsvarer vil føre til en vesentlig forsinkelse av saken. Dette kan sies å legge til rette for at en slik praksis ikke videre går ut over regelen i konvensjonsartikkelen 6, nr. 3 bokstav c).

Dette inntrykket kan sies å også være dekket av Jørgen Aall sin fremstillingen i boken. Aall ga under sin framstilling et uttrykk for at konvensjonsbestemmelsen er i samsvar med reglene etter straffeprosesslovens §102, daværende rettsregel, hvor vilkåret den gang var ”ve-

⁹¹ Strpl. § 95

⁹² Jørgen Aall (1995) side 373, punkt 4.3.3, siste avsnitt

⁹³ Strpl. § 294

sentlig forsinkelse” og ga uttrykk for at dette ble støttet opp og kan sies å være i tråd med EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c).

Rettspraksis i dette rettsområdet omtales lite i juridisk teori. De går dermed ikke inn på området av å diskutere nærmere hva som ligger i selve prinsippet om det frie forsvarervalget. Andenæs⁹⁴ går derimot heller ikke inn på en videre fremstilling av artikkel 6 nr. 3 bokstav c) i menneskerettskonvensjonen, men sier kort at loven har knesatt prinsippet om fritt forsvarervalg.

Etter en henvisning til de ulike rettskildene på området og praksis for øvrig er det ikke lett å skulle trekke en sikkert konklusjon som direkte kan gi oss et klar svar på hvor langt dette prinsippet er ment å skulle rekke. Det vi derimot kan slå fast når det kommer til det frie forsvarervalget er som tidligere også nevnt at dette er et prinsipp som står veldig sentralt i norsk straffeprosess.

At det etter strpl. § 102 er satt en begrensning på det frie forsvarervalget må forstås dithet at dette ikke skal trekkes så langt der den kan risikere å være skade for at prinsippet vil miste sine fundamentale funksjoner. Dette er spesielt rettet mot den rettssikkerheten en siktede skal ha under enhver straffesaksbehandling og tilliten til at ethvert rettssystem skal opprettholdes.

Departementet uttalte i høringsnotatene hvorvidt spørsmålet om en eventuell innstramming av ordlyden, med tanke på begrensninger under lovendringen av prinsippet på det frie forsvarervalget, ville stride mot bestemmelsen i EMK art. 6 nr. 3 c. Dette svarte de benektende på.

⁹⁴ Andenæs side 75, andre avsnitt

4.3 EMD sin praksis på området

Under domstolenes rettspraksis av særlig viktighet under en belysning av prinsippet om det frie forsvarervalget, finner vi i *Croissant vs. Germany*. (Series A, NO 237-B, Application No 13611/88), heretter videre omtalt som *Croissant saken*.

Under *Croissant saken*, var det blitt oppnevnt tre ulike forsvarere av betydning for den siktede i en sak der tiltalen gikk under medvirkning av en terroristvirksomhet. Siktetes ønske ble under denne saken tatt til følge i den forstand av at retten oppnevnte to av de tre ønskede forsvarerne som den siktede hadde påberopt seg av.

Den tredje forsvareren som ble oppnevnt, ble oppnevnt i mot siktetes ønske slik at oppnevnelseren var basert på rettens myndighet til å forta et forsvarervalg på hans vegne.

Årsaken til at retten bestemte seg for valget av den siste forsvareren var at det under tidspunktet for saken kun var han som hadde kontor i den rettskretsen der rettsforhandlingene skulle gjennomføres. Dette valget ville videre føre til en viss sikkerhet overfor retten at det ikke ville være fare for en forsinkelse under saken av hensyn til forsvarersiden⁹⁵.

Grunnen til at den siktede i første rekke ikke ønsket bistand fra rettens valgte forsvarer var at den utpekte ikke hadde et samme politiske standpunkt⁹⁶ som den siktede.

Som resultat kom EMD frem til at oppnevningen av den tredje forsvareren ikke krenket den friheten den siktede er gitt til hensyn av et fritt forsvarervalg i henhold til EMK. art. 6 nr. 3 c)⁹⁷. Retten gikk foretok ingen betydelig innskrenkelse av til prinsippet.

⁹⁵ *Croissant vs. Germany*, punkt (30)

⁹⁶ *Croissant vs Germany*, punkt (9)

⁹⁷ *Croissant vs Germany*, punkt (32)

Croissant saken belyser ikke bare retten til å forsvare seg, men også retten til å forsvare seg under bistand av ett fritt forsvarervalg.⁹⁸

En snever tolkning av uttalelsene under Croissant saken peker i retning av at domstolen her har foretatt en skjønnsvurdering basert på sitt valg av forsvarer. Domstolene kom videre frem til at en hurtigere saksbehandling måtte vike noe for prinsippet om det frie forsvarervalget. Resultatet var at en krenkelse etter EMK⁹⁹ ikke var tilfellet, slik de så på det.

Under videre uttalelser i lys av Croissant-saken¹⁰⁰ understreket domstolen at prinsippet om det frie forsvarervalget ikke er en absolutt rettsregel. Her måtte det videre skje en begrensning i forholdet til fri rettshjelp, i tillegg til begrensning av prinsippet om det frie forsvarervalget. En ivaretagelse av hensynet til en forsvarlig saksprosess vil stå sterkt i disse tilfeller.

Under Croissant saken ble det brukt henvisninger til originalteksten av EMK. Som videre gav uttrykk for at det under en helhetsvurdering skulle baseres på ”the interests of justice”.

Etter en antitetisk tolkning av det domstolene anførte under denne saken vil kunne tolkes i retning av at det frie forsvarervalget står sterkt også under en tolkning av EMDs praksis.

Viktigheten av at en prosess ikke skal lide av unødige forsinkelser som er med på å svekke straffeprosessen melder sin adkomst også her. Her ble den forsvareren retten valgte ut som en tredjemann valgt med bakgrunn i at dette var det beste valget for å unngå en forsinkelse av saken.

⁹⁸ Croissant vs Germany, punkt. (27-32)

⁹⁹ EMK art. 6 (3) (c)

¹⁰⁰ ”Croissant vs Germany, (A237-B (1992) para. 29)

Dette kan videre tolkes i lys av at unødige opphold i rettsprosessen til en viss grad må gå foran det frie forsvarervalget og at prinsippet må vike dersom det er fare for at forsinkelser vil oppstå.

Under videre henvisningen til originalteksten og under ordene "the interests of justice" kan dette videre i lys av en tolkning av dette og etter reelle hensyn tale i retning for at rettens interessert kommer først. Der det under en vurdering vil bli ilagt størst vekt på at prosessen går uten videre forsinkelser og det er nettopp dette momentet som i noen grad må vike for prinsippet om det frie forsvarervalget.

Selv en rett til å velge en forsvarer etter eget valg slik det forholdvis fremgår av både strpl. § 94 jfr. §102 og videre i EMK. art. 6 nr. 3 c) er disse reglene som tidligere nevnt ikke ubeskåret.

Retten legger til grunn at dersom den valgte forsvareren til den siktede ikke fører til at en saksprosess tar vesentlig lenger tid enn påtenkt, så skal dette oppnevnes. Det kan videre tenkes at retten, der begrensningene av denne friheten melder seg må gripe inn på bakgrunn av best mulig skulle bevare den siktedes interesser.

Domstolene under Croissant saken¹⁰¹ ga videre uttrykk for at :

"It is true that article 6. para. 3 (c) entitles "everyone charged with a criminal offence" to be defended by counsel of his own choosing "

Etter den norske teksten i EMK. Art 6 nr. 3. c) fremgår det at en siktet har rett til å "forsvare seg personlig eller med rettslig bistand etter eget valg".

¹⁰¹ EMD "croissant saken" 1992 para.29 (Ikke krenkelse)

Etter en naturlig språklig forståelse fremgår det at alle som er siktede under en straffeprosess har en rett til en forsvarer etter eget valg, jf. Strpl. § 94 første ledd, 102 første ledd tredje punktum.

Videre uttalte domstolene i lys av Croissant saken under originalteksten at:

”Nevertheless, and notwithstanding the importance of a relationship of confidence between lawyer and client, this right cannot be considered to be absolute. It is necessarily subject to certain limitations where free legal aid is concerned and also where, as in the present case, it is for the courts to decide whether the interests of justice require that the accused be defended by counsel appointed by them, When appointing defence counsel the national courts must certainly have regard to the defendant’s wishes.”

”However, they can override those wishes when there are relevant and sufficient grounds for holding that this is necessary in the interests of justice.”

Etter en naturlig språklig forståelse med henvisning til uttalelsen domstolene ha uttrykk for under Croissant saken taler dette i retning av at selv om et forhold mellom en forsvarer og klient er basert på tillit kan ikke denne rettigheten videre anses å være en rettsregel som skal gjelde absolutt. Herunder begrensningen i strpl.¹⁰²

Domstolene la også vekt på at selv om prinsippet om det frie forsvarervalget ble sett på som en grunnleggende rettsregel så var det ikke av den grunn nødvendig å likevel bevare visse begrensninger hvor forsvarerretten er satt under kontroll. Det er videre opp til retten å skulle avgjøre interessen av det frie forsvarervalget i lys av siktedes ønsker som skal bli tillagt av betydning. Siktedes ønsker er heller ikke avgjørende da disse kan bli tilsidesatt dersom retten finner det nødvendig i interesse av rettssystemet for øvrig.

¹⁰² Strpl. § 102 andre ledd fjerde punktum

Som en konklusjon på bakgrunn av domstolenes uttalelser og etter den naturlige språklige forståelsen trekker en tolkning i retning av at selv om det foreligger begrensninger i prinsippet av det frie forsvarervalget så må det til syvende å sist avgjøres ut ifra en generell tolkning av den aktuelle sak. Her vil en helhetsvurdering av saken vil være av en avgjørende karakter.

I Croissant saken forelå det ingen slik krenkelse av rettsreglene etter EMK. art. 6 nr. 3 bokstav c).¹⁰³

Under departementets vurdering i en eventuell endring av ordlyden i straffeprosessloven uttalte de den gang at de ikke kunne se at en innstramming av valgfriheten til prinsippet om det frie forsvarervalget, jfr. §strpl. §102 eventuelt ville stride mot EMK. art 6, nr. 3 c).¹⁰⁴

Selv om de nasjonale domstolene må ta en viss hensyn til hva den siktede ønsker under henvisning til det frie forsvarervalget kan de, slik EMD uttalte det i denne dommen:

”override those wishes where there are relevant and sufficient grounds for holding this necessary in the interests of justice”

EMD slo her fast at:

”avoiding interruptions or adjourments corresponds to an interest of justice which is relevant in the present context and may well justify an appointment against the accused’s wishes”

Derimot ville en regel av et automatisk bytte av en forsvarer ved en eventuell fare for overtredelse av fristen for å avholde hovedforhandling lett kunne tenkte å være i strid med EMK artikkel 6. Departementet legger som nevnt vekt på at det skal utøves skjønn ved

¹⁰³ Croissant saken punkt 25-32

¹⁰⁴ Croissant saken para. 29

anledningen av §102 første ledd. Dermed vil man unngå en konvensjonsstridig unntak fra prinsippet om fritt forsvarervalg.

5 Konklusjon:

Det frie forsvarervalget er forankret som et svært viktig prinsipp, både i norsk og internasjonal rett. I strpl. § 94 første ledd har den siktede rett til å la seg bistå av en forsvarer etter eget valg. Det samme prinsippet kommer til uttrykk i EMK art. 6 nr. 3 litra c.

Det frie forsvarervalget har gjennom tiden gjennomgått endringer i forhold til ordlyden. Endringen som ble gjort endte med en realitetsendring der ordlyden ble endret fra ”vesentlig forsinkelse” til en ”forsinkelse av betydning for saken”.

Den nye ordlyden resulterte i en innskrenking av prinsippet fra den siktedes side. Mens den samme endringen hadde motsatt virkningen for domstolsmyndighetene. For domstolsmyndighetene førte endringen til en utvidet rett.

Nå var terskelen mindre for at de kunne gjøre inngripen i den siktedes rett. Dette gjelder i tilfeller der det eksisterer en fare for at fristen for hovedforhandling blir oversittet. Den siktede innehar en rett, ingen plikt til å oppnevne egen forsvarer. Og det vises til effektivitetshensyn som grunnlag for rettens inntreden.

Loven viser at det er tale om et moderat tidsaspekt, og det stilles spørsmål om hvorvidt ikke denne kan tolkes bort i forhold til det frie forsvarervalget. Vektskålen består dermed viktigheten av effektivitetshensyn og hensyn til den siktedes rett til å selv velge en representende forsvarer.

Da lovforslaget var opp til høring uttrykte majoriteten konsensus om den aktuelle lovendringen. Justisdepartementet fikk dermed forsterket sitt syn på nødvendigheten av å begrense det frie forsvarervalget. Formålet var effektivitetshensyn som skulle oppnå en reduksjon av behandlingstiden i straffesaker.

Også i EMK blir rettsprosessen ilagt effektivitetshensyn. Ordlyden ”the interests of justice” indikerer nettopp dette. Under en eventuell avveining kan dermed hensynet til effektivitet være et vesentlig moment.

Dette kommer særlig uttrykk i saker der fare for fristoversittelse av å avholde hovedforhandling. Hvilke vurderingsmomenter som bør ilegges avgjørende vekt er opp til domstolene å avgjøre utfra en skjønnsmessig avveining. De har imidlertid vist en tendens til å la effektivitetshensynet gå foran en eventuelt fristoverskridelse.

I noen grad kan det hevdes at hensynet til det frie forsvarervalget ikke bli tilstrekkelig ivaretatt dersom man ikke åpner noe for fristoverskridelser utover to uker i noen saker. Domstolene er, særlig etter lovendringen, vært opptatt av overholdelse av fristen. Flere dommere peker på viktigheten av å bevare fristene slik at denne ikke går i inflasjon.

Samtidig bør ikke dette komme i veien for prinsippet om et fritt forsvarervalg, og bør ikke veie like tungt i strafferettens område. Det er desto viktigere hensyn som bør veie tyngre i dette forholdet. Det frie forsvarervalget blir imidlertid tillagt stor betydning i vurderingen om en fristoverskridelse skal tillates, slik det uttrykkes i forarbeidene.

Til tross for at lovendringen har innvirkning på prinsippets rekkevidde, gjenstår prinsippets kjerne intakt.

6 LITTERATUR OG ARTIKKELLISTE

Litteratur

Andenæs, Johs (2009) ”*Norsk straffeprosess*”, Bind 1;
Oslo. Universitetsforlaget

Møse, Erik (2002) ”*Menneskerettigheter*”
Cappelen Akademiske forlag

Aall Jørgen (1995) ”*Rettergang og menneskerettigheter*”
Oslo. Universitetsforlaget

Jon Gisle (2007) ”*Jusleksikon*”
Kunnskapsforlaget

Domsregister

Croissant vs. Germany

The European Court of
Human Rights, Strasbourg,
25. desember 1992.

Ennslin, Baader and Raspe vs. Germany

The European Court of
Human Rights, Strasbourg
08. Juli 1978.

Kjennelser

Rt 2004 173

Rt 1996 1114

Rt 1993 1118

Rt 1997 1523

Rt 1997 138

Rt 1997 687

Rt 2004 950

Rt 2003 1627

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 66 (2001-2002)

Lov om endringer i straffeprosessloven

Traktater

EMK

Den europeiske menneskerettskonvensjonen, Roma 1950

Art. 6 nr. 3 c)

Norske lover

1981 Straffeprosessloven (strpl) av 22. Mai 1981 nr. 25

§ 82

§ 94

§ 102

§ 105

§ 275